

УДК 35.078.3+004.738.5

ПАНЧЕНКО В.М., кандидат технічних наук, старший науковий співробітник,
Національна академія СБ України

ІНФОРМАЦІЙНІ ОПЕРАЦІЇ В АСИМЕТРИЧНІЙ ВІЙНІ РОСІЇ ПРОТИ УКРАЇНИ: ПІДХОДИ ДО МОДЕЛЮВАННЯ

***Анотація.** Про асиметричний характер агресії Росії проти України, ролі інформаційних операцій у конфліктах такого типу та шляхи протидії їм.*

***Ключові слова:** інформаційні операції, асиметрична війна, стратегія протидії.*

***Аннотация.** Об асимметричном характере агрессии России против Украины, роли информационных операций в конфликтах такого типа и путях противодействия им.*

***Ключевые слова:** информационные операции, асимметричная война, стратегия противодействия.*

***Summary.** About asymmetric character of aggression of Russia's aggression against Ukraine, the the role of information operations in such conflicts and ways to counteract them are researched.*

***Keywords:** information operations, asymmetric warfare, counteraction strategy.*

Постановка проблеми. Аналіз подій, що відбуваються в Україні протягом останнього року, свідчить про активне застосування російською стороною сучасних форм та методів ведення війни, які не передбачають прямого втручання збройних сил, натомість використовується комплекс диверсійних, терористичних та інформаційних засобів. Останні відіграють особливо важливу роль у даному протистоянні. Зокрема, ми стали очевидцями застосування низки різноманітних заходів інформаційного впливу.

Така воєнна стратегія не є новою, разом з тим спрямована проти України інформаційна кампанія має певні особливості. Тому для визначення ефективних заходів протидії їй, доцільно використати досвід інших країн, набутий у подібних конфліктах.

Переважає більшість фахівців охарактеризувала події, які відбуваються в Україні, як гібридну війну [1–4]. Водночас, роботи російських учених Л. Дериглазової, К. Степанової дають підстави зробити припущення про асиметричний характер конфлікту.

Метою статті є обґрунтування вищезазначеного припущення та визначення шляхів протидії інформаційним операціям в асиметричній війні Росії проти України.

Виклад основного матеріалу. Асиметрична війна визначається як війна між супротивниками, у військових силах яких є істотний дисбаланс або які застосовують кардинально різні стратегії і тактику. Більш слабка сторона асиметричної війни компенсує дисбаланс традиційних (силових) засобів ведення бою шляхом: партизанської війни, пасивного спротиву, терористичних актів, інформаційно-психологічної війни, підтримки антиурядових угруповань та рухів [5].

Ознаками асиметричної війни є:

1. Відсутність чітких меж зони бойових дій. Поле бою включає усе суспільство, від імені якого супротивник веде війну.

2. Маневреність бойових одиниць. Бойові дії ведуться групами бійців, від яких вимагається гнучкість, мобільність, знання та розуміння намірів вищого командування.

3. Зменшення залежності бойових підрозділів від централізованої системи логістики. Розосередженість сил та мобільність вимагають готовності підтримувати власне існування за рахунок оточуючого середовища і супротивника.

4. Спрямованість дій на досягнення внутрішнього колапсу сил супротивника, а не на його фізичне знищення. Цілями для ураження є підтримка війни населенням та національна свідомість супротивника, стратегічні засади ворожого бойового потенціалу [6].

Таким чином, поряд із диверсійною та терористичною діяльністю важливу роль для отримання переваг слабким у військовому значенні супротивником над більш сильним в умовах асиметричної війни відіграють заходи інформаційного впливу: пропаганда, дезінформація, психологічний тиск тощо. Основними цілями таких заходів є:

- 1) забезпечення підтримки слабого супротивника населенням регіону, де відбувається конфлікт, та світовим співтовариством;
- 2) дискредитація, дезорганізація та деморалізація ворога (військового командування, високопосадовців);
- 3) легітимізація власних незаконних дій.

Саме це ми і спостерігаємо сьогодні по відношенню до України з боку РФ. Так, моніторинг подій, що відбувалися протягом останнього року в Україні, свідчить про застосування таких форм і методів інформаційного впливу:

- пропаганда через засоби масової інформації, соцмедіа (формування міфу про “російський Крим”, провокування суспільно-політичної конфронтації між Сходом і Заходом України);

- психологічний тиск (заякування мирного населення на окупованих територіях, компрометація українських військовослужбовців у Криму);

- встановлення інформаційного домінування на захоплених територіях (блокування українських телеканалів, знищення телевізійних вишок, заборона поширення української друкованої продукції);

- дезінформація (масове поширення фейків);
- вірусні атаки з використанням електронної пошти та СМС-повідомлень;
- комп’ютерні атаки на мережі органів державної влади тощо.

Особливостями дій російської сторони у даному протистоянні, на нашу думку, є:

- потужний психологічний тиск;
- застосування широкого спектру інструментів інформаційної війни;
- тотальне домінування в інформаційному просторі підконтрольних територій.

Отже, російсько-український конфлікт має усі ознаки асиметричної війни, коли удари завдаються несподівано та з порушенням правил ведення війни (невизнання статусу військовополонених, обстріли під час домовленості про перемир’я, спростування самого факту участі регулярних російських військ у бойових діях на території України), норм міжнародного права (Женевської конвенції ООН, Будапештського меморандуму). Дисбаланс та асиметрія сил сторін конфлікту спостерігаються також в інформаційному просторі – український простір через відкритість є більш уразливим, ніж закритий, обмежений та цензурований російський. Загалом інформаційна складова асиметричної війни РФ проти України характеризується цілеспрямованим знищенням української інформаційної інфраструктури на території, підконтрольній бойовикам, блокуванням каналів поширення проукраїнської позиції в інформаційному просторі, проведенням російською стороною інформаційних акцій та операцій на фоні потужної пропагандистської кампанії.

Фахівці визначають інформаційні операції як сукупність заходів гласного та негласного характеру, спрямованих на приховане керування процесами інформаційної сфери. На відміну від пропагандистських заходів, вони мають обмежену у часі тривалість, підпорядковані конкретній меті та координуються єдиним центром –

спеціальними службами [7]. Зокрема, як інформаційні операції можна охарактеризувати події навколо обстрілу блокпоста під Слов'янськом, після якого вщент згоріло все майно, але залишились неспаленими паперові візитівки лідера Правого сектору Д. Яроша, а також фішингову атаку на сайт ЦВК України під час виборів Президента України у травні 2014 року, коли відображені на ньому результати голосування свідчили про перемогу знову ж таки Д. Яроша.

Аналіз асиметричного конфлікту між Росією та Україною свідчить, що інформаційні операції є лише складовою загальної стратегії протистояння (засобом реалізації власних інтересів). Отже, і заходи протидії таким операціям слід розробляти та реалізовувати в рамках стратегії протидії асиметричній війні.

За результатами вивчення наукових публікацій, присвячених концепції асиметричної війни [5, 8, 9], можна зробити висновок, що стратегія перемоги у подібних конфліктах ґрунтується на таких засадах:

- стратегія сильного у військовому значенні суб'єкта полягає у тому, щоб “перемогти”, а слабого – “не програти”;
- слабкий намагається використати “слабкі місця” сильного актора;
- програє той, хто втрачає волю до перемоги, хто не здатен мобілізувати суспільство, переконати його у доцільності матеріальних витрат та людських жертв, захистити морально-психологічну здатність до боротьби;
- слабкий намагається перенести бойові дії на територію сильного супротивника, наприклад у формі диверсій;
- конфлікт може бути вирішено внаслідок встановлення симетрії між ворогуючими сторонами, зокрема сильна сторона може відшукати невійськові способи тиску на слабого актора (шляхом економічних важелів, ізоляції союзників).

З урахуванням викладеного, ефективні шляхи протидії асиметричній війні РФ проти України можуть бути визначені за умови усвідомлення того, хто є сильною, а хто слабкою стороною у даному конфлікті. Якщо розглядати цей конфлікт так, як хоче подати його Росія, то “самооборона Криму”, незаконні формування ДНР та ЛНР, які нібито борються проти урядових сил України – це слабка сторона. Але РФ не змогла приховати своєї участі у конфлікті, тож вона, незважаючи на невизнання цього, є повноправним його учасником, і відіграє роль сильної сторони по відношенню до України, оскільки має більш потужний військовий потенціал. Разом з тим, застосування Росією засобів диверсійної та терористичної діяльності, інформаційного впливу, порушення нею низки міжнародних норм, на нашу думку, свідчить про те, що вона діє, як слабка сторона по відношенню до країн західного світу. Отже, стратегія протидії інформаційним операціям в асиметричній війні Росії проти України має враховувати різні рівні протистояння, відповідно до яких може бути сформовано тактичні завдання:

1. Окуповані території – Україна:

- інформаційно-роз'яснювальна робота з населенням окупованих територій (донесення пропозицій українського уряду щодо децентралізації влади, оголошення Донбасу вільною економічною зоною, шляхів відновлення інфраструктури регіону);
- дискредитація діяльності незаконних терористичних угруповань та їх ватажків;
- формування морально-психологічної стійкості українського суспільства до диверсійних та терористичних актів.

2. Україна – РФ:

- дискредитація дій російського уряду (порушення національного та міжнародного законодавства, необґрунтовані втрати серед російських військовослужбовців);

- дискредитація російських каналів масової інформації, які поширюють фейки про події в Україні, маніпулюють історичними фактами;
- наголошення на легітимності дій українського уряду;
- мобілізація українського суспільства навколо ідеї захисту національної державності, боротьби із корупцією, розвитку економічного потенціалу України.

3. На рівні РФ – західний світ:

- об’єктивне широкомасштабне інформування світової спільноти про події, що відбуваються в Україні, у тому числі шляхом створення іншомовних каналів поширення інформації, через дипломатичні можливості, експертне середовище;
- формування нетерпимості до порушення норм міжнародного права, терористичних засобів політичної боротьби.

Висновки.

Проведене дослідження свідчить, що найбільш адекватною моделлю, яка описує агресію Росії проти України, є модель асиметричної війни. Особливістю даного конфлікту є його багаторівневий характер: окуповані території – Україна; Україна – РФ; РФ – західний світ.

Інформаційні операції, які проводяться проти України, є складовою загальної стратегії асиметричної війни Російської Федерації. Тому заходи протидії їм мають визначатися загальною стратегією протидії російській агресії. Одним із ефективних інструментів реалізації зазначених вище тактичних завдань є стратегічні комунікації.

Використана література

1. Бакалинський О.О. Інформаційний “бліцкриг” // Правова інформатика. – 2014. – № 2(42). – С. 9-12.
2. Левченко О.В. Проблеми і шляхи формування системи інформаційної безпеки держави // Збірник наук. праць Харківського університету Повітряних Сил. – 2014. – Вип. 2(39). – С. 166-168.
3. Фурашев В.М. Сучасні війни : роль та місце інформаційного права та інформаційної безпеки // Правова інформатика. – 2014. – № 3(43). – С. 10-14.
4. Шевчук П. Інформаційно-психологічна війна Росії проти України: як їй протидіяти / П. Шевчук // Науковий вісник “Демократичне врядування”. – 2014. – Вип. 13. – Режим доступу : <http://lvivacademy.com/visnik13/fail/Shevchuk.pdf>
5. Дериглазова Л.В. Концепция асимметрии в теории и практике международных отношений – Режим доступу : <http://cyberleninka.ru/article/n/kontseptsiya-asimmetrii-v-teorii-i-praktike-mezhdunarodnyh-otnosheniy>
6. Уильям С. Линд, Кит Найтингейл, Джон Ф. Шмитт, Джозеф У. Саттон, Гэри И. Уилсон. Меняющееся лицо войны. – Режим доступу : http://s30556663155mirtesen.ru/blog/433_11469428/Menuayuscheesya-litso-voynyi:-chetvertoe-pokolenie.?page=2
7. Литвиненко О.В. Інформаційні впливи та операції / О.В. Литвиненко. – К. : ВКФ. Сатсанга, 2003. – 240 с.
8. Что такое асимметричная война. – Режим доступу : <http://voprosik.net/chto-takoe-asimmetrichnaya-vojna>
9. Блавацький С. Асиметрична війна. – Режим доступу : <http://lnu.edu.ua/mediaeco/zur-kryt/n7/blavat-asymetr.htm>

~~~~~ * * * ~~~~~